

В. І. Кифяк,

*к. е. н., асистент кафедри економіки підприємства та управління персоналом,
Чернівецький національний університет імені Юрія Федьковича, м. Чернівці*

А. М. Бабчук,

студентка, Чернівецький національний університет імені Юрія Федьковича, м. Чернівці

К. І. Рудько,

студентка, Чернівецький національний університет імені Юрія Федьковича, м. Чернівці

ІНФЛЯЦІЯ ЯК ВИЗНАЧАЛЬНИЙ ФАКТОР ВПЛИВУ НА ДОБРОБУТ НАСЕЛЕННЯ УКРАЇНИ

V. Kyfiak,

*Ph.D. in Economics, assistant of the Department of business economics and human resource management,
Chernivtsi Yuriy Fedkovych National University*

A. Babchuk,

student of the Chernivtsi Yuriy Fedkovich National University

K. Rudko,

student of the Chernivtsi Yuriy Fedkovich National University

INFLATION AS THE MAIN DETERMINANT OF THE IMPACT ON THE WELFARE OF THE UKRAINIAN POPULATION

У статті розкрито сутність та економічний зміст інфляції, розглянуто теоретичні та практичні підходи до сутності номінальної та реальної заробітної плати як основного індикатора добробуту населення. На основі системи статистичних показників проаналізовано вплив інфляційного процесу на доходи українців. Проведено емпіричний аналіз впливу інфляції на рівень життя населення в Україні, шляхом визначення залежності між індексом споживчих цін та індексом людського розвитку. Визначено основні напрями зменшення темпів інфляції, а тим самим скорочення розбіжностей між номінальними та реальними доходами.

The essence and the economic sense of the inflation are revealed in the article. Theoretical and practical approaches to the nature of nominal and real wages, as the main indicator of the welfare of the Ukrainian people are reviewed. The impact of the inflation process on the income of Ukrainian households on the basis of the system of statistical data was analysed. The article contains empirical analysis of the effect of inflation on population level in Ukraine by determining the correlation between the consumer price index and the human development index. The keyways of the in the inflation rate decreasing and thus reducing the difference between the nominal and real income in Ukraine were proposed.

Ключові слова: інфляція, економічне зростання, заробітна плата, коефіцієнт кореляції, індекс людського розвитку, індекс споживчих цін.

Key words: inflation, economic growth, salary, coefficient of correlation, human development index, consumer price index.

ПОСТАНОВКА ПРОБЛЕМИ

В умовах нестабільного розвитку економіки України спостерігається низка організаційних та управлінських проблем, які спричиняють появу негативних наслідків. Одним з таких є відкрита інфляція, яка наразі є невід'ємною складовою соціального й економічного життя країни та однією із проблем, яка визначає добробут, якість життя населення та рівень реальних доходів. Інфляція та її наслідки породжують знецінення купівельної спроможності грошей, негативно впливають на підприємницьку активність й ведуть до появи криз.

Наразі українська економіка функціонує в умовах фінансової кризи, у якій значно проявляються негативні наслідки розвитку інфляційних процесів, які гальмують соціально-економічне зростання України. Тож проблема інфляції як визначального фактора реальної заробітної плати є актуальною як для економістів, так і для суспільства в цілому, що зумовлює пошук шляхів для подолання високих темпів відкритої інфляції з метою зростання реальних доходів населення.

АНАЛІЗ ОСТАННІХ ДОСЛІДЖЕНЬ І ПУБЛІКАЦІЙ

Серед вітчизняних дослідників, які займались дослідженням інфляції та її впливу на економічне зростання, слід особливо відзначити таких, як Н.В. Касьянова, І.М. Лесік, Е.Г. Мельник, О.І. Петрик, А.В. Тівєрідська та ін. Заробітну плату як основну складову добробуту населення досліджували: К.Ф. Брезницька, О.В. Дубовська, С.В. Мочерний. Диференціацію номінальної та реальної заробітної плат досліджували: В.С. Василенко, Г.А. Оганян, А.В. Сірко.

МЕТА ДОСЛІДЖЕННЯ

Метою дослідження є аналіз сучасного стану інфляційних процесів України, дослідження впливу інфляції на реальні доходи населення та її соціально-економічні наслідки.

ВИКЛАД ОСНОВНОГО МАТЕРІАЛУ

Функціонування будь-якої економіки супроводжується інфляційними процесами, які безпосередньо

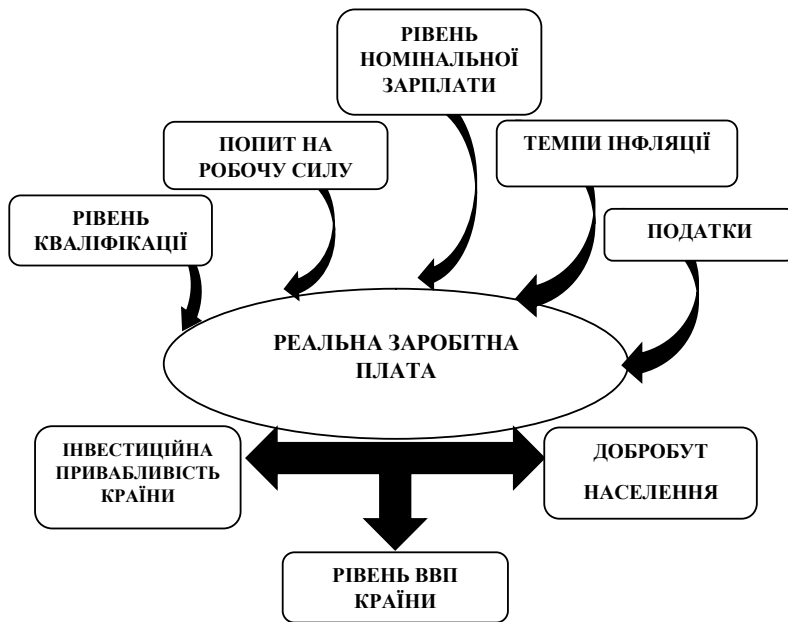

Рис. 1. Чинники, що впливають на рівень реальної заробітної плати

Джерело: розроблено авторами.

впливають на рівень цін та економічний добробут країни в цілому. Причини виникнення інфляційного процесу різноманітні, що зумовлено комплексністю її економічної та соціально-політичної природи. Основним негативним наслідком інфляції є зворотній вплив на розмір доходів населення, що є ядром суспільного добробуту.

В Україні нормативно-правовими документами, які унормовують розмір та визначають основні положення виплати заробітної плати є Кодекс законів про працю та Закон України "Про оплату праці". У законодавстві визначено, що заробітна плата — це винагорода, обчислена, як правило, у грошовому виразі, яку за трудовим договором роботодавця виплачує працівникові за виконану ним роботу [11]. У наукових поглядах не має єдності щодо трактування заробітної плати. Так, О.В. Дубовська розглядає зарплату, як грошовий вираз вартості та ціни робочої сили, який виплачується працівникові за виконану роботу або надані послуги і спрямований на мотивацію досягнення бажаного рівня продуктивності праці [4]. С.В. Мочерний стверджує, що заробітна плата — це грошове вираження вартості та ціни

найманий працівник як винагорода за свою працю, або грошовий вираз вартості праці. Вона не дає точного уявлення про дохід на фактор праці, адже в різний час за одну й ту ж грошову суму можна придбати різну кількість життєвих благ [13]. Номінальна заробітна плата — основна та додаткова заробітна плата, інші заохочувальні та компенсаційні виплати, які виплачуються працівникові у зв'язку з відносинами трудового найму згідно із законом [10].

Реальна заробітна плата, на думку Г. А. Оганян, — це сукупність товарів і послуг, які може придбати працівник за отриману ним номінальну заробітну плату. Реальна заробітна плата, за інших однакових умов, прямо пропорційна номінальній заробітній платі й обернено пропорційна рівню цін на товари та тарифи на послуги [7, с. 224]. Розмір реальної заробітної плати залежить від розміру номінальної заробітної плати, рівня цін на споживчі товари та послуги, розміру податків та зборів, що сплачуються [10]. Тож фактично добробут населення відображає реальна заробітна плата та рівень цін.

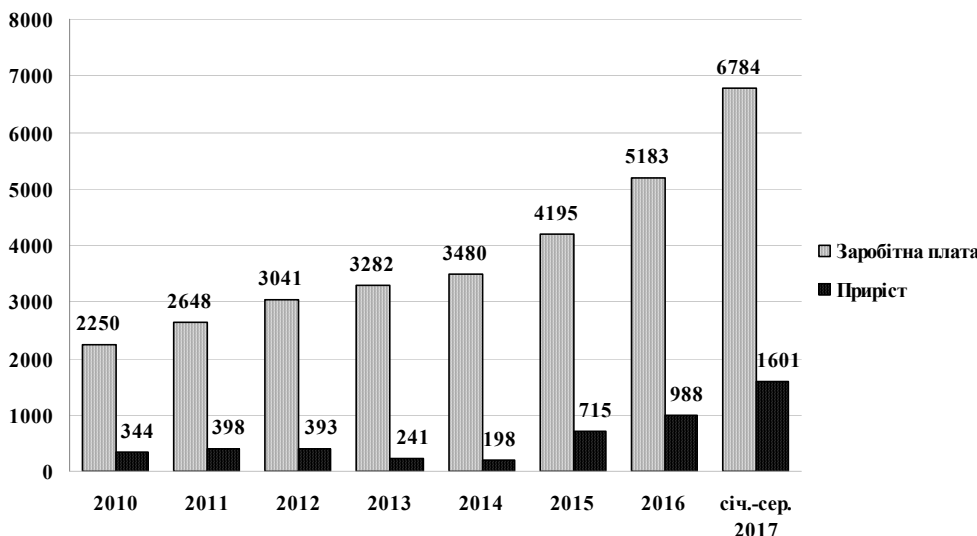

Рис. 2. Динаміка середньомісячної номінальної заробітної плати у 2010—2017 (січень — серпень) рр., грн

Джерело: складено авторами на основі [8].

товару (робоча сила) та частково результативності функціонування робочої сили [6]. Цікавою є позиція К.Ф. Брезницької, вона характеризує заробітну плату, як плату за працю, а її величина — це ціна праці, яка визначається на ринку праці в результаті взаємодії попиту на конкретні види праці та її пропозиції. Заробітна плата є винагородою, вираженою, як правило, у грошовому еквіваленті, яку згідно з трудовим договором власник або уповноважений ним орган виплачує працівникові за виконану ним роботу [2, с. 30].

Отже, заробітна плата визначається як ціна на фактор виробництва — працю та є грошовою сумою, отриманою працівником, а також характеризує результативність виконаної роботи. На стан заробітної плати впливає безліч ендогенних та екзогенних факторів, одним із них є інфляція, яка знецінює номінальний дохід населення України.

Для об'єктивної оцінки заробітної плати важливо розрізнити сутність номінальної та реальної заробітної плати. Номінальна заробітна плата — це сума коштів отриманих працівником за його роботу впродовж розрахункового періоду (день, місяць, рік) [1, с. 156]. З погляду А.В. Сірко номінальна заробітна плата — це нарахована сума грошей, яку отримує найманий працівник як винагорода за свою працю, або грошовий вираз вартості праці. Вона не дає точного уявлення про дохід на фактор праці, адже в різний час за одну й ту ж грошову суму можна придбати різну кількість життєвих благ [13]. Номінальна заробітна плата — основна та додаткова заробітна плата, інші заохочувальні та компенсаційні виплати, які виплачуються працівникові у зв'язку з відносинами трудового найму згідно із законом [10].

Тож рівень заробітної плати визначається сукупністю чинників, які визначають купівельну спроможність номінальної заробітної плати (рис. 1).

Динаміку середньомісячної номінальної заробітної плати за 2010—2017 (січень — серпень) зображено на рисунку 2.

Як ми бачимо, з кожним роком номінальна заробітна плата зростає, особливо прискорилося зростання номінальних доходів населення у січні — серпні 2017. За даними Державної служби статистики [8], протягом I півріччя 2017 р., як і в попередні роки, спостерігається тенденція зростання рівня заробітної плати. Розмір середньомісячної номінальної заробітної плати за період січень — серпень 2017 року становив 6784 грн, що у 2,1 рази

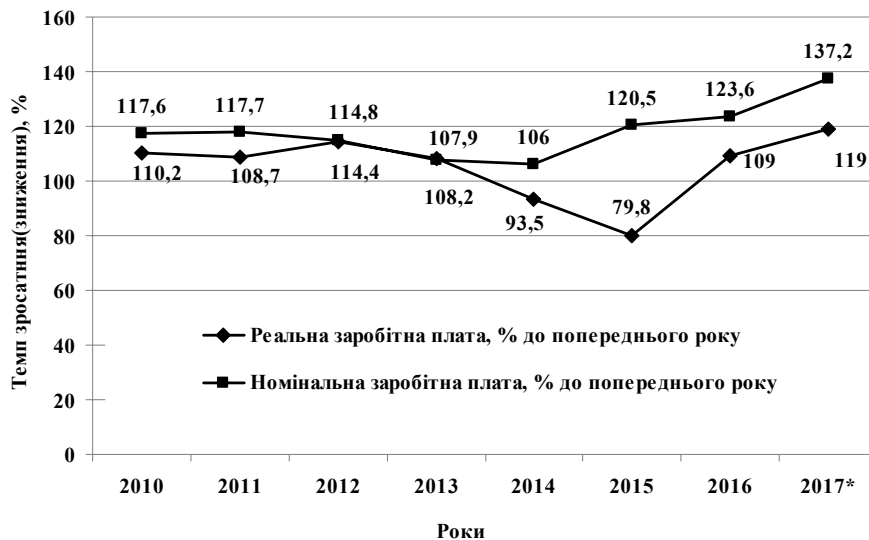

Рис. 3. Темпи зростання (зниження) номінальної та реальної заробітної плати в Україні за 2010–2017 рр., %.

* Дані за січень — серпень 2017 р. до відповідного періоду попереднього року.
Джерело: складено авторами на основі даних джерела [8].

вище рівня мінімальної заробітної плати (3200 грн) та на 37,2 % більше за аналогічний період 2016 року.

Це відбулося, насамперед, за рахунок зміни соціальних стандартів: прожиткового мінімуму та мінімальної заробітної плати, які визначаються Законом України "Про Державний бюджет України на відповідний рік". Так, підвищення з 01 січня 2017 року мінімальної зарплати у два рази, тобто до 3200 грн стало причиною прискорення зростання заробітної плати як частини доходів населення (її частка у доходах становила 46,5%). Зростання номінальних доходів населення стало вагомим чинником поживлення приватного споживання домогосподарств [5].

Підвищення рівня заробітної плати у січні — серпні 2017 р. зафіксовано в усіх видах економічної діяльності, зокрема в освіті (на 58,2 %), державному управлінні й обороні; обов'язковому соціальному страхуванні (на 52,7%), діяльності у сфері творчості, мистецтва та розваг (на 52,2 %), охороні здоров'я (на 50,4 %) та сільському господарстві (на 50,2 %) [8].

Разом з тим, збільшення розміру номінальної заробітної плати не є повноцінним індикатором покращення добробуту населення. Розглянемо динаміку номінальної та реальної заробітної плати за аналітичний період (рис. 3).

Зазначимо, що темпи зростання номінальної та реальної заробітної плати в Україні суттєво відрізняються. За статистичними даними, найменша розбіжність між реальною та номінальною заробітною платою зафіксована у 2012 р. та 2013 р. Показники 2015 року демонструють максимальну різницю, а саме, на цей рік припадає найнижчий рівень реальної заробітної плати, відхилення від номінальної становить 40,7 %. Така негативна тенденція пояснюється розвитком з кінця 2013 р. фінан-

сово-економічної кризи в Україні, яка характеризується значними інфляційними процесами.

Визначальним чинником різниці між номінальною та реальною заробітною платою є інфляція. Найбільш універсальним та загальним показником інфляції є індекс споживчих цін (ІСЦ) — відношення ціни споживчого кошика за конкретний рік до її ціни в базисному році. Хоча він відображає лише частину товарів та послуг, які споживаються населенням, але є репрезентативним показником з високим ступенем достовірності [9]. Зміну ІСЦ за 2010—2016 рр. наведено у таблиці 1.

Після дворічної тенденції утримання споживчої інфляції на низькому рівні у 2012—2013 рр., з 2014 році відбувся стрімкий розвиток інфляційних процесів. За підсумками року споживчі ціни зросли на 24,9 % унаслідок девальвації гривні, підвищення адміністративно регульованих цін і стрімкого зростання інфляційних очікувань. Найвищий показник інфляції за аналітичний період спостерігається у 2015 році, споживчі ціни зросли аж на 43,3 %. Як зазначалося, саме у цьому році відзначався найбільший розрив між номінальною та реальною заробітними платами. Такі негативні процеси у вітчизняній економіці відзначилися на розмірі реальної заробітної плати (рис. 3).

Макроекономічна стабілізація та поступове пом'якшення грошово-кредитної політики в міру послаблення інфляційних ризиків стали внеском у відновлення економічного зростання в Україні, темпи якого становили 2,3 % за 2016 рік. Основними чинниками зростання цін, як і в 2015 році, залишалися підвищення тарифів, що регулюються адміністративно, та збільшення світових цін на нафту. Зростання цін на сировинні продукти також прискорювалося та стало основною причиною перевищення рівня фактичної інфляції у 2016 році над прогнозом [12].

Отже, рівень інфляції є одним з основних факторів, що впливає на цінові процеси та економічний розвиток країни загалом, а тим самим має значний вплив на якість життя населення. Тож визначимо взаємозв'язок між темпами інфляції та рівнем добробуту громадян. Для характеристики — якісного результуючого показника добробуту населення України ми обрали Індекс людського розвитку, який, на нашу думку, найбільш повно характеризує комплексність категорії "добробут населення".

Індекс людського розвитку (ІЛР) — це інтегральний показник оцінки рівня розвитку населення, який було створено для того, щоб підкреслити, що люди та їхні можливості є ключовим критерієм оцінки розвитку країни, а не лише економічного зростання. Він базується на підрахунку трьох змінних: середня тривалість життя; рівень знань та очікувана тривалість навчання; рівень

Таблиця 1. Індекс споживчих цін в Україні за 2010–2016 рр., %.

Роки	Індекс споживчих цін, %		
	середньомісячний	грудень до грудня попереднього року	до попереднього року
2010	100,7	109,1	109,4
2011	100,4	104,6	108,0
2012	100,0	99,8	100,6
2013	100,0	100,5	99,7
2014	101,9	124,9	112,1
2015	103,2	143,3	148,7
2016	101,0	112,4	113,9
2017*	99,9	-	108,1

Примітка: *індекс споживчих цін у 2017 році за серпень порівняно з липнем, а також за період січень — серпень.
Джерело: складено авторами на основі [8].

Таблиця 2. Показники регресійного аналізу взаємозв'язку індексу споживчих цін та Індексу людського розвитку України за 2010–2016 рр.

Y (ІЛР)	0,71	0,729	0,737	0,74	0,734	0,747	0,743
X (ІСЦ)	109,1	104,6	99,8	100,5	124,9	143,3	112,4
<i>Регресійна статистика</i>							
Множинний R	0,355491						
R-квадрат	0,126374						
Нормований R-квадрат	-0,04835						
Стандартна помилка	0,012508						
Спостереження	7						
<i>Дисперсійний аналіз</i>							
	<i>df</i>	<i>SS</i>	<i>MS</i>	<i>F</i>	<i>Значимість F</i>		
Регресія	1	0,00011316	0,000113	0,7232713	0,043389908		
Залишок разом	5	0,00078227	0,000156				
Разом	6	0,00089543					
	<i>Коефіцієнти</i>	<i>Стандартна помилка</i>	<i>t-статистика</i>	<i>P-Значення</i>			
Y-перетин	0,702839	0,03727752	18,85423	7,7314E-06			
X(ІСЦ)	0,316561	0,00032574	0,850454	0,43389909			

Джерело: розроблено авторами в Excel.

життя, визначений за паритетом купівельної спроможності [14].

Було сформовано вхідну базу даних, тобто сукупність динамічних рядів статистичних показників за матеріалами Державної служби статистики України та Доповіді ООН про людський розвиток за 2010–2016 рр. [8; 14].

Оскільки один з показників (ІСЦ) є кількісним, а інший є якісним (ІЛР) та обидва показники є комплексами різних індикаторів, то ми дослідили доцільність кореляційного аналізу. Побудова лінійної моделі парної регресії досліджуваних змінних Y (ІЛР) і X (ІСЦ), між якими вивчається кореляційний зв'язок зображена у таблиці 2.

Діаграму з лінією регресії зображено на рисунку 4.

Коефіцієнт кореляції між незалежною змінною (індексом споживчих цін) та результативним показником (індексом людського розвитку країни) дорівнює 0,32, що свідчить про вплив першого показника на другий, тобто зміна фактора індексу споживчих цін призведе до зміни індексу людського розвитку на 0,32 одиниці. Окрім того, коефіцієнт детермінації, який показує міру загального впливу незалежного показника на результативну зміну, становить 0,13, що показує обумовленість варіації показника добробуту населення, вираженому індексом людського розвитку зміною індексу інфляції в Україні на 13 %.

За результатами регресійного аналізу маємо рівняння, яке є значущим в цілому (значимість $F=0,04 < 0,05$), а отже, свідчить про коректність розрахунків зв'язку зміни індексу споживчих цін та індексу людського розвитку.

На перший погляд, коефіцієнт кореляції між двома досліджуваними явищами може здатися достатньо низьким, тобто таким, який не відображає істотного взаємозв'язку, але цей факт можна спростувати тим, що індекс людського розвитку є інтегрованим показником, на значення якого впливає безліч якісних та кількісних факторів і одним з них відповідно є інфляційні процеси, які однозначно відбиваються на добробуті населення країни.

З іншого боку, такий зв'язок значною мірою показує, що інфляція та інфляційні процеси стримують людський розвиток та обмежують можливості суспільства в цілому, так і кожної людини окремо щодо реалізації активної економічної поведінки.

Отже, інфляція являє собою негативне соціально-економічне явище, наслідком якого є стагнація економіки країни. Повністю ліквідувати інфляційні процеси практично неможливо, а тому необхідно знайти ефективні методи зниження інфляції у сучасних умовах господарювання. Основними напрямками зменшення темпів інфляції, а тим самим скорочення розбіжностей між номінальними та реальними доходами можна назвати:

- запровадження політики НБУ, яка полягає у кредитуванні ефективного виробництва в пріоритетних секторах економіки, застосування інструменту продуктивної емісії, що сприятиме збільшенню зайнятості та заробітної плати, а це в свою чергу, стимулюватиме попит й виробництво на внутрішніх ринках;
- стабілізація валютного ринку через реформи валютного, банківського та монетарного регулювання, які направлені на підтримку розвитку експортно-орієнтованого виробництва з високою доданою вартістю;

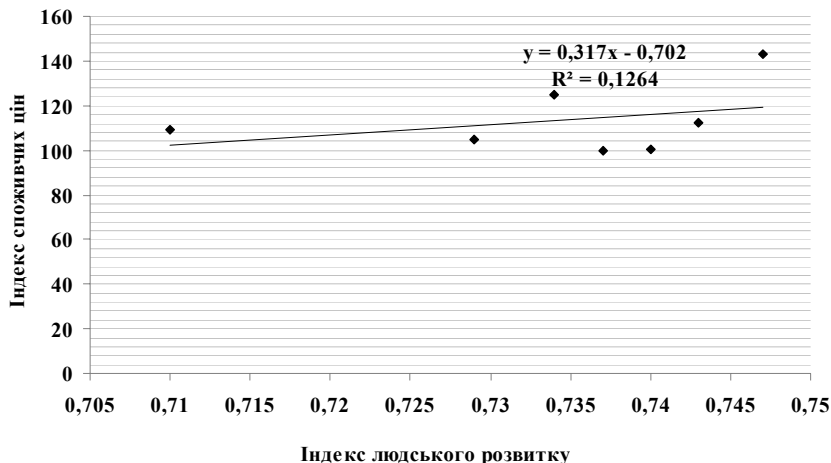

Рис. 4. Побудована лінія регресії та лінія тренду ІСЦ та ІЛР України за 2010–2016 рр.

Джерело: розроблено авторами.

— проведення більш жорсткої антимонопольної політики держави;

— нормалізація споживчого ринку за допомогою створення системи стимулювання розвитку малого бізнесу у сфері товарів та послуг [3].

ВИСНОВКИ

За результатами дослідження, ми приходимо до висновку, що інфляція — це один із гальмуючих процесів, який негативно впливає на всі сфери життєдіяльності населення, зокрема на доходи населення України, як одного із основних індикаторів добробуту громадян. Інфляція призводить не тільки до зниження купівельної здатності грошей, зменшення заощадження, а й стримує можливість господарського регулювання, припиняє зусилля по проведенню структурних перетворень у країні, відновленню порушених пропорцій. На разі інфляційні процеси в Україні є досить нестабільними і при теперішніх умовах мають значний потенціал до розвитку. За результатом регресійного аналізу варто сказати, що індекс споживчих цін є одним із визначальних факторів впливу на індекс людського розвитку, який у загальному характеризує рівень життя населення України.

На основі системи статистичних показників, нами було визначено, що розмір номінальної винагороди за працю зростає з кожним роком, а це означає зростання швидкими темпами індексу споживчих цін в Україні, тобто свідчить про зменшення реальної заробітної плати та загального рівня життя населення.

Література:

1. Ажнюк М.О. Основи економічної теорії: навч. посібник / М.О. Ажнюк, О.С. Передрій. — К.: Знання, 2008. — 368 с.
2. Брезницька К.Ф. Аналіз сучасних систем оплати праці в зарубіжних країнах / К.Ф. Брезницька // Управління розвитком. — 2011. — № 8 (105). — С. 30—31.
3. Демченко Б.А. Сучасні інфляційні процеси в Україні в умовах нестабільної економіки [Електронний ресурс] / Б.А. Демченко, Н.В. Касьянова // Інфраструктура ринку. — 2017. — Режим доступу: http://www.market-infr.od.ua/journals/2017/7_2017_ukr/9.pdf
4. Дубовська О.В. Теоретичні засади заробітної плати як соціально-економічної категорії та її специфіка у галузі освіти [Електронний ресурс] / О.В. Дубовська. — Режим доступу: <https://www.pdaa.edu.ua/sites/default/files/nppdaa/4.1/110.pdf>
5. Інфляційний звіт Національного банку України за липень 2017 р. [Електронний ресурс] / Офіційний сайт Національного банку України. — Режим доступу: <http://bank.gov.ua/doccatalog/document?id=22249640>
6. Мочерний С. Економічна енциклопедія. — У 3-х т. — Т. 1 / Редкол.: С.В. Мочерний. — К.: Вид-во "Академія", 2008. — 864 с.
7. Оганян Г.А. Політична економія: навч. посібник для студентів вищ. навч. закладів / Г.А. Оганян, В.О. Паламарчук, А.П. Румянцев та ін. / За заг. ред. Г.А. Оганяна; Міжрегіон. акад. упр. персоналом. — К.: МАУП, 2003. — 519 с.
8. Офіційний веб-сайт Державної служби статистики України [Електронний ресурс]. — Режим доступу до ресурсу: <http://www.ukrstat.gov.ua/>
9. Петрик О.І. Аналіз чинників інфляції та її прогнозування в Україні [Електронний ресурс] / О.І. Петрик, Ю.О. Половньов. — 2003. — Режим доступу до ресурсу: http://eip.org.ua/docs/EP_03_1_86_uk.pdf
10. Про затвердження Методики розрахунку індексів реальної заробітної плати [Електронний ресурс]: Держстат України; Наказ від 11.09.2012 № 378. — Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/z1950-12>

11. "Про оплату праці" [Електронний ресурс]: Закон України від 24.03.1995 № 108/95-ВР (Редакція станом на 01.01.2017), із змінами. — Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/108/95-вр>

12. Річний звіт Національного банку України за 2016 р. [Електронний ресурс] / Офіційний сайт Національного банку України. — Режим доступу: <http://bank.gov.ua/doccatalog/document?id=17568764>

13. Сірко А.В. Економічна теорія. Політекономія: навч. посібник. [Електронний ресурс] / А.В. Сірко. — К.: Центр учбової літератури, 2014. — 416 с. — Режим доступу: http://culonline.com.ua/Books/Ekonom_teoriya_Sirko.pdf

14. United Nation Development Programme: Human Development Report [Електронний ресурс]. — Режим доступу до ресурсу: <http://hdr.undp.org/en/humandev>

References:

1. Azhniuk, M. O. and Peredrii, O. S. (2008), *Osnovy ekonomichnoi teorii [Basis of economic theory]*, Znannia, Kyiv, Ukraine.
2. Brezyts'ka, K. F. (2011), "Analysis of modern systems of remuneration in foreign countries", *Upravlinnia rozvytkom*, vol. 8, pp. 30—31.
3. Demchenko, B. A. and Kas'ianova, N. V. (2017), "Modern inflation processes in Ukraine in conditions of unstable economy", *Infrastruktura rynku*, [Online], available at: http://www.market-infr.od.ua/journals/2017/7_2017_ukr/9.pdf (Accessed 28 Nov 2017).
4. Dubovs'ka, O. V. (2014), "Theoretical principles of employment payment as a social and economic category and its specificity in the field of education", [Online], available at: <https://www.pdaa.edu.ua/sites/default/files/nppdaa/4.1/110.pdf> (Accessed 20 Nov 2017).
5. The official site of National Bank of Ukraine (2017), "Inflation Report of the National Bank of Ukraine for July 2017", available at: <http://bank.gov.ua/doccatalog/document?id=22249640> (Accessed 16 Nov 2017).
6. Mochernyj, S. V. (2008), *Ekonomichna entsyklopediia [Economic Encyclopedia]*, Akademia, Kyiv, Ukraine.
7. Ohanian, H.A. Palamarchuk, V. O. and Rumiantsev, A.P. (2003), *Politychna ekonomiiia [Political Economy]*, MAUP, Kyiv, Ukraine.
8. The official site of State Statistics Service of Ukraine (2017) "Wages and salaries, social and labour relationship" [Online], available at: <http://www.ukrstat.gov.ua> (Accessed 18 Nov 2017).
9. Petryk, O. I. and Polovn'ov, Yu. O. (2003), "Analysis of inflation factors and their forecasting in Ukraine", [Online], available at: http://eip.org.ua/docs/EP_03_1_86_uk.pdf (Accessed 24 Nov 2017).
10. The Verkhovna Rada of Ukraine (2017), "The Law of Ukraine? On approval of the method of calculation of real wage indices", available at: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/z1950-12> (Accessed 16 Nov 2017).
11. The Verkhovna Rada of Ukraine (2017), "The Law of Ukraine "On Remuneration of Labour", available at: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/108/95-вр> (Accessed 20 Nov 2017).
12. The official site of National Bank of Ukraine (2017), "Annual inflation report of the National Bank of Ukraine for 2017", available at: <http://bank.gov.ua/doccatalog/document?id=17568764> (Accessed 16 Nov 2017).
13. Sirko, A. V. (2014), *Ekonomichna teoriia. Politekonomiiia [Economic theory. Political economy]*, Tsentr uchbovoi literatury, Kyiv, Ukraine, [Online], available at: http://culonline.com.ua/Books/Ekonom_teoriya_Sirko.pdf (Accessed 11 Nov 2017).
14. The official site of United Nations (2017) "United Nation Development Programme: Human Development Report" [Online], available at: <http://hdr.undp.org/en/humandev> (Accessed 22 Nov 2017).

Стаття надійшла до редакції 28.12.2017 р.